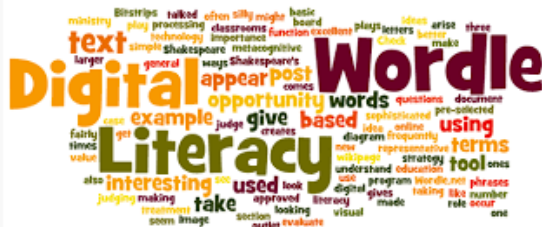

سخنرانی:

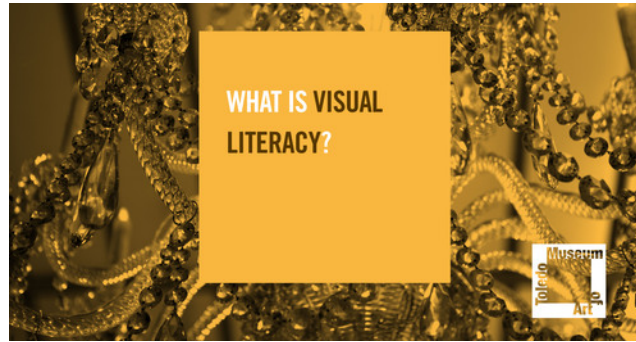
کاربرد سواد دیداری در بهبود بهره‌گیری از سواد اطلاعاتی

فریبرز درودی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

۱۳۹۵ مهر

- سواد دیداری چیست و چه ویژگی هایی دارد؟

- مدل بهره گیری از سواد دیداری در سواد اطلاعاتی چه کاربردی دارد؟

سواد دیداری

- اعتبار اصطلاح «سواد دیداری» از جان دبس (John Debes)، یکی از بنیانگذاران «انجمن بین‌المللی سواد دیداری» است (ادی، ۲۰۱۳).
- [International Visual Literacy Association.](#)

سواد دیداری

- در سال ۱۹۶۹ دبس به ارائه تعاریف اولیه از این مفهوم پرداخت:
- «سواد دیداری اشاره به گروهی از شایستگی‌های دیداری انسان دارد که می‌تواند با دیدن و در عین حال داشتن و یکپارچه‌سازی دیگر تجربیات حسی توسعه داده شود (آوگرینو و اریکسون، ۱۹۹۷).

سواد دیداری

- در متون حرفه‌ای حوزه سواد دیداری:
- معانی از سویی به قدرت درک نگاره‌های تصویری اشاره داشته
- و از سوی دیگر چگونگی تفسیر نمادها را مطرح می‌سازد.

سواد دیداری

- سواد دیداری افزایش دانش و تجربه در باره آثار دیداری رسانه‌ای، همراه با بسط آگاهی در باره این آثار است (ماساریس، ۱۹۹۵).
- سواد دیداری را می‌توان توانایی درک معنا در تصویر دانست (یناوین، ۱۹۹۷).

سواد دیداری

- چگونگی دریافت مردم نسبت به درک اشیاء، تفسیر آنچه می بینند، و آنچه آنها از اشیاء می آموزند (الکین، ۲۰۱۰).
- بم فورد (۲۰۰۳) برای پاسخ گویی به معنای سواد دیداری اظهار می کند که ارتباط دیداری فرایند ارسال و دریافت پیام هایی است که از تصاویر استفاده می کنند.

سواد دیداری

- توانایی برداشت ساختاریافته از تصاویر دیداری (جیورجیسو دیگران، ۱۹۹۹).
- زینکهام (۲۰۰۴) سواد دیداری را تعبیر و درک تصاویر، و مهارت پایه‌ای برای شیوه کار با آثار چاپی، عکس‌ها، نگاره‌ها، و دیگر مواد مصور معرفی می‌کند.

جایگاه سواد دیداری

- جهان جدید انسان معاصر را به بهره‌گیری گسترده از تصاویر ترغیب می‌کند.

- فرهنگ نوین یک فرهنگ دیداری است.

- نگاره‌ها و تصاویر در تمامی ارکان زندگی ما نفوذ دارند.

- راهبردهای دیداری هر لحظه برای درک بهتر مفاهیم به یاری ما می‌شتابند.

جایگاه سواد دیداری

- ویج (۲۰۰۶) بیان می‌کند که سواد دیداری موارد متعددی از قالب‌های دیداری، نشانه‌ها، علائم، نمادها و نظایر آن را پوشش می‌دهد.

جایگاه سواد دیداری

• برخی از موارد مهمی که وی به آنها اشاره می کند شامل:

• حالات چهره،

• زبان بدن،

• طراحی،

• نقاشی،

• مجسمه سازی،

• اشارات دست،

• علامات خیابانی،

• نمادهای بین المللی،

• رنگ،

• گرافیک،

• طرح بندی تصاویر و عبارات در کتابها، عکسبرداری، فیلم، ویدئو، و وبگاه می شود.

جایگاه سواد دیداری

- اُنیل (۲۰۱۱، ۲۱۶) توضیح می‌دهد که رنگ، خط، شکل، ترکیب، و سبک در میان بسیاری از عناصر طراحی برای بیان مناسب به کار می‌رود.
- این عناصر در ارتباط با کاربرد فناوری‌های نوین نقش برجسته‌ای دارد.

اهمیت و نقش موثر سواد دیداری

- اهمیت سواد دیداری در آن است که می‌توانیم بر برخی از مشکلات و پیچیدگی‌ها در شناخت و درک بهتر نشانه‌ها غلبه کنیم.

- با استفاده از ارکان سواد دیداری این امکان وجود دارد تا به روش مناسب‌تری مفاهیم تصویری را بشناسیم،
- و علاوه بر آن، به برداشت‌های بهتری از درک دیداری نائل شویم.

اهمیت و نقش موثر سواد دیداری

- یکی از فواید سواد دیداری در ارتباط با سطوح زبان است که راهبردهای دیداری به شناخت مطلوب آن یاری می‌رساند.
- متخصصان در حوزه‌های متعدد علمی از زبان ویژه رشته و حوزه موضوعی خویش بهره می‌برند.
- هنگامی که چنین زبان‌هایی به حد بالایی از پیچیدگی می‌رسند لزوماً باید ساده شوند.

بررسی سازه اصلی سواد دیداری

- سه عامل به عنوان توصیف کلی سواد دیداری شناخته شده است:

- ادراک دیداری (Visual perception)

- تصویرپردازی دیداری (Visual imagery)

- و ارتباطات دیداری (Visual communication)

(بورتون، ۲۰۰۴).

بررسی سازه اصلی سواد دیداری

- ادراک دیداری روشی است که چشم و مغز در کنار یکدیگر به دریافت اطلاعات در باره دنیای بیرونی و کسب تجربه‌های سودمند دیداری که می‌توانیم درک کنیم، می‌پردازند.
- تصویرپردازی دیداری عبارت است از تصور مطلوب داشتن، به گونه‌ای که بتوان با روش فردی به پردازش اطلاعات و مجسم ساختن آن از طریق بصیرت درونی پرداخت.
- و سرانجام ارتباط دیداری، که ارسال و دریافت ایده‌ها توسط شیوه‌های دیداری بدون خشه و پالایش شده می‌باشد

سواد اطلاعاتی

- این نوع از سواد را می‌توان مجموعه مهارت‌هایی دانست که به فرد کمک می‌کند تا نیازهای اطلاعاتی خود را مشخص سازد.
- سپس با توجه به این عامل، به شناسایی منابع اطلاعاتی موجود بپردازد
- و با کاوش در این منابع به اطلاعات مورد نظر دست یابد.
- این توانایی به انسان یاری می‌کند تا بتواند با دستیابی به اطلاعات جدید، از آنها در ساختار دانش خویش بهره گیرد.
- در واقع، فرد بتواند با بهره‌گیری از اطلاعات نوین و ترکیب آن با اطلاعات قبلی، ضمن برقرار ساختن پیوند لازم، اطلاعات پالایش شده‌ای تولید کند که در ساختار مطالعات، فعالیت‌های آموزشی و یا پژوهشی به کار آید.

سواد اطلاعاتی

- سواد اطلاعاتی، عبارت نسبتاً جدیدی در زبان آموزش عالی، و اصطلاحی است که با ظهور ارتباطات رقومی، همایند است. نخستین بار در سال ۱۹۷۴، پی.جی. زورکوفسکی عبارت سواد اطلاعاتی را برای توصیف افرادی به کار گرفت که فنون و مهارت‌های لازم برای به‌کارگیری طیف گسترده ابزارهای اطلاعاتی و نیز مآخذ ردیف اول را، به منظور حصول راه‌حل‌های اطلاعاتی برای مسائل خود، آموخته‌اند (داورپناه، ۱۳۸۷، ۱۵).

سواد اطلاعاتی

- قاسمی (۱۳۸۵) تصریح می کند که سواد اطلاعاتی مبنای یاد گیری مادام العمر را تشکیل می دهد.
- این نوع از سواد برای همه رشته ها، همه محیط های یاد گیری، و همه سطوح آموزشی مشترک است.
- سواد اطلاعاتی یادگیرندگان را قادر می سازد که بر محتوای اطلاعات تسلط یابند و کندوکاوهای خود را گسترش دهند،
- خودهدایت گری خویش را تقویت کنند،
- و کنترل بیشتری بر یاد گیری خویش به دست آورند.

سواد اطلاعاتی

- پریرخ (۱۳۸۶) با عنایت به تعریف‌های ارائه شده از سواد بیان می‌کند که:
- سواد اطلاعاتی به توانایی دسترسی و استفاده از طیف متنوعی از منابع برای ارضاء نیاز اطلاعاتی اشاره دارد.
- اما مانند معنای سواد که فراتر از توانایی خواندن و نوشتن است،
- سواد اطلاعاتی نیز متضمن یافتن، ارزیابی، استفاده،
- و به تبع آن قرار دادن دانش در چرخه ارتباطات است

سواد اطلاعاتی

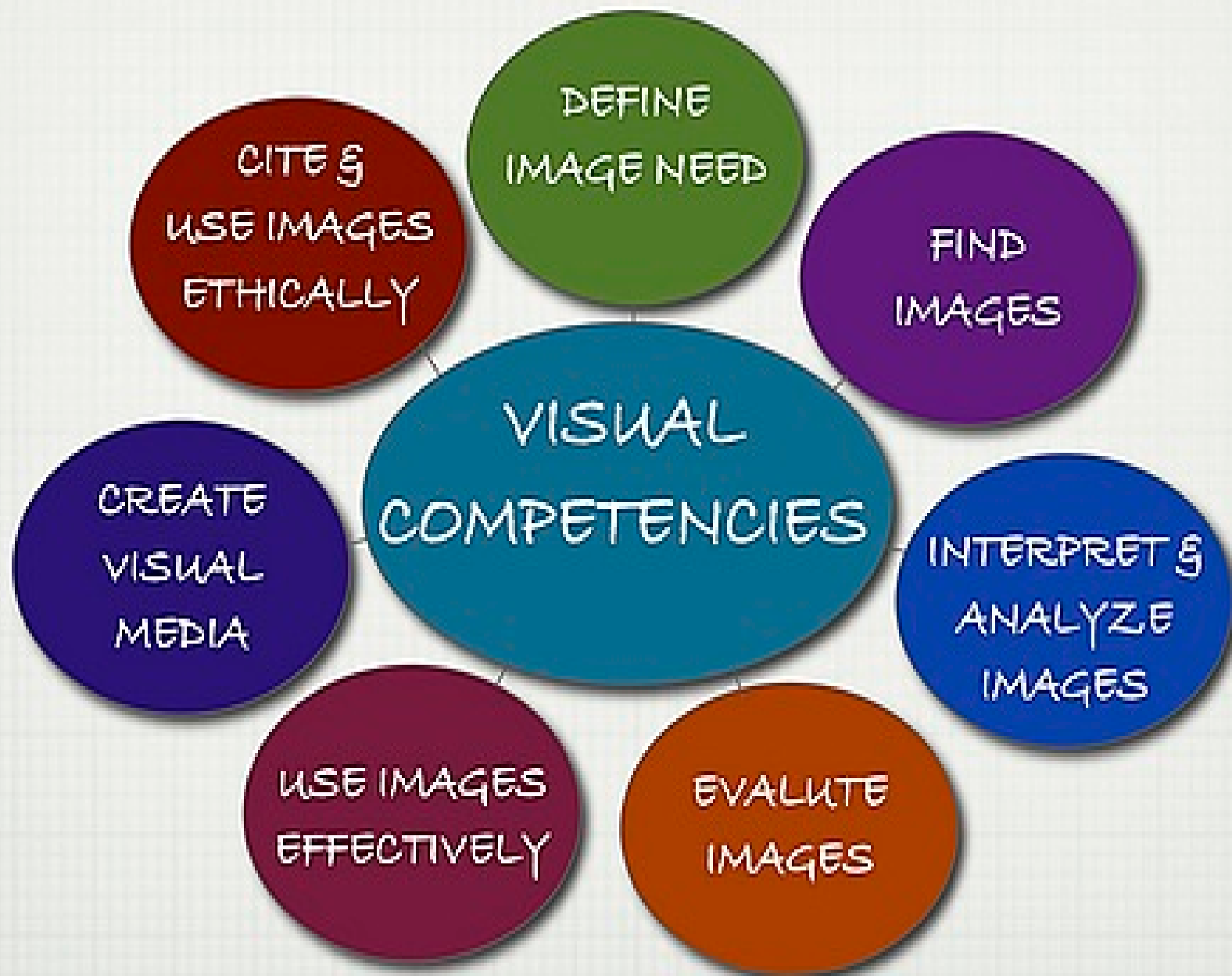
کتس (۱۳۹۳) نیز اظهار می کند که سواد اطلاعاتی:

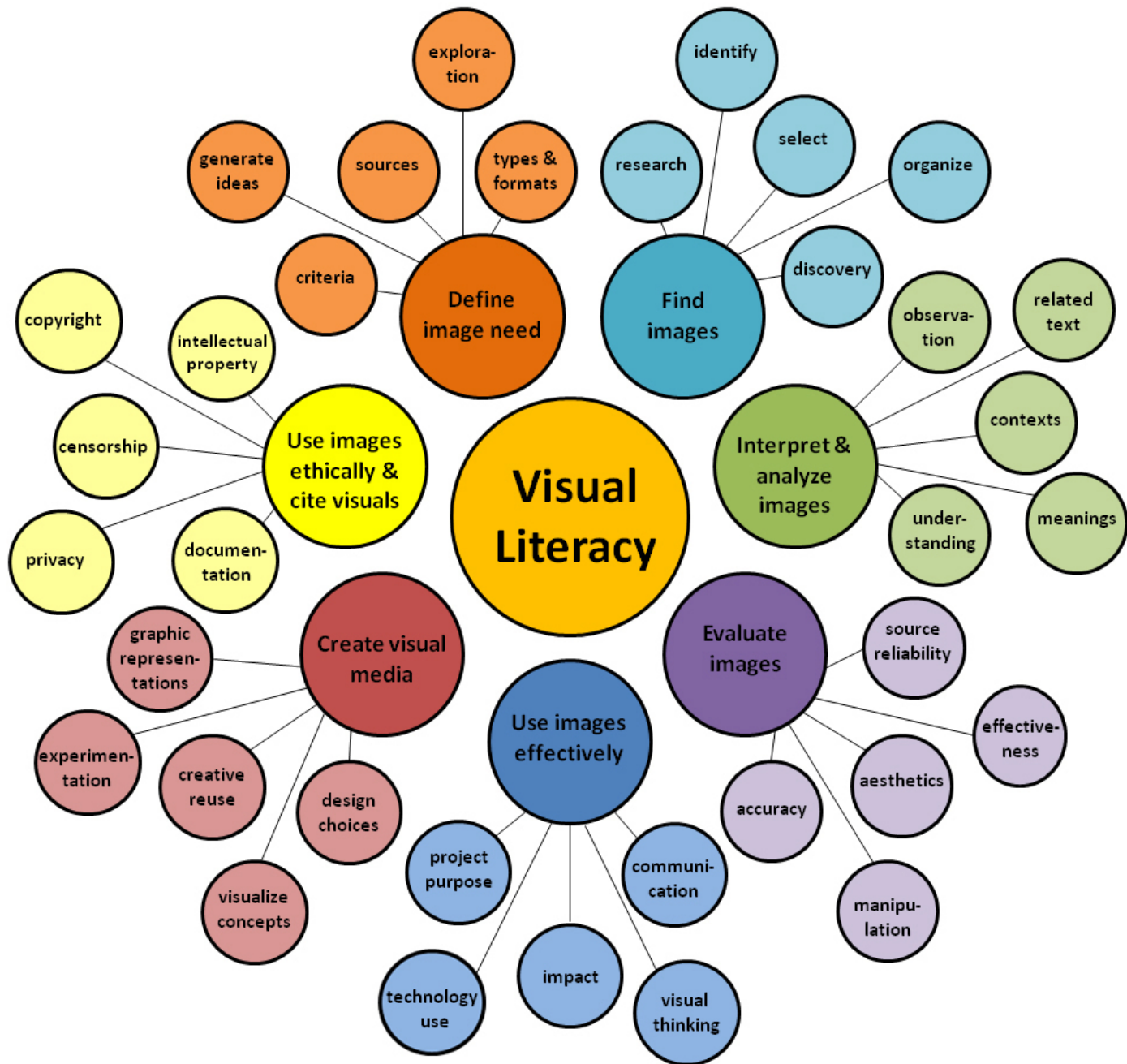
- مجموعه مهارت های لازم برای جست و جو،
- بازیابی
- و استفاده موثر از منابع اطلاعاتی مختلف است.

سودمندی سواد اطلاعاتی

- فرد با سواد اطلاعاتی قادر است:
- دامنه اطلاعات مورد نیاز خود را تعیین کند؛
- به شکل کارآمد و مؤثر به اطلاعات مورد نیاز دسترسی یابد؛
- به گونه‌ای نقادانه، به ارزیابی اطلاعات و منابع اخذ این اطلاعات بپردازد؛
- اطلاعاتی را که برگزیده است با مبنای دانشی خود تلفیق کند؛
- از این اطلاعات به شیوه‌های کارآمد برای رسیدن به مقصودی مشخص، بهره گیرد؛
- موضوعات اقتصادی، حقوقی، و اجتماعی ملازم با به کارگیری اطلاعات را بفهمد (قاسمی، ۱۳۸۵).

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد یک

تشخیص ماهیت و میزان مواد دیداری مورد نیاز

-کسب مهارت شناخت دیداری در حوزه سواد اطلاعاتی

-شناخت بهتر در بهره‌گیری از تصاویر در زمان دست‌یابی به اطلاعات متنی

-ارزش‌گذاری منابع دیداری در کسب اطلاعات

-آشنایی با منابع دیداری در حوزه منابع مرجع و غیرمرجع

-شناخت بهتر دیداری‌ها در ارتباط با متونی که برای تکمیل بحث نیاز به تصاویر دارد

-ارزیابی ماهیت اطلاعات در کنار منابع دیداری مرتبط

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد دو

یافتن و دسترسی به تصاویر و رسانه‌های دیداری مورد نیاز به‌طور موثر و کارآمد

- شناخت مناسب فرایندهای کاوش تصویری با تکیه بر روش‌های پژوهشی

- شناسایی کلیدواژه‌های موثر در کاوش دیداری‌ها و کنترل اصطلاح‌های حوزه دیداری

- استفاده از بهترین راهبردهای بازیابی اطلاعات دیداری در فرایند پژوهش

- بهره‌گیری از فرایندهای خدمات اطلاعاتی پیوسته در تبادل منابع دیداری

- تطبیق نتایج جست‌وجوی دیداری با اطلاعات اولیه و مورد نیاز

- فرمول‌بندی در راهبردهای کاوش اطلاعات دیداری

- استنادهای روش‌مند مربوط به منابع دیداری و برقراری ارتباط میان آن با متون مرتبط

- بهره‌گیری از رابط کاربرهای مختلف بازیابی اطلاعات دیداری

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد سه

توانایی تفسیر و تحلیل معانی تصاویر و رسانه‌های دیداری

-گزینش تصویر مناسب برای فعالیت پژوهشی و دقت در ویژگی‌های خاص آن

-توجه به محتوای تصویر و تشریح مناسب آن

-استناد مطلوب نسبت به تصاویر و تهیه فراداده مناسب

-مشخص ساختن معیارهای مناسب برای تعیین و ارزیابی موضوع تصویر

-مشخص ساختن نقش زمینه و تاثیر آن بر تصویر در درک بهتر اطلاعات دیداری

-تشخیص خطاهای موجود در نگاره‌های دیداری و شناسایی بهتر مولفه‌ای بنیادی تصویر

-بهره‌گیری از ایده‌های اصلی برای ساخت مفهومی تصویر و تفسیر مناسب از آن

- تشخیص ارتباط میان مفاهیم مبتنی بر عوامل فرهنگی و تاریخی مربوط به تصویر

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد چهار

توانایی ارزیابی تصاویر و منابع خود

-وضعیت ارزیابی منبع دیداری در راستای دستیابی به اهداف پژوهشی تعریف شده

-ارزیابی تاثیر پیام‌های دیداری با تکیه بر مبانی سواد اطلاعاتی در خصوص اثربخشی در میزان درک و آگاهی مخاطب

-انجام نقد در خصوص نگاره‌های دیداری برای بررسی میزان صحت و درستی اطلاعات

-ارزیابی میزان تاثیرگذاری نمادهای دیداری در شناخت مخاطب و تغییر نگرش او

-ارزیابی کیفیت دیداری‌ها در زمینه‌های متعددی چون رنگ، شکل، وضوح و میزان تاثیر آنها در مطالعات

-بررسی ارتباط میان منابع دیداری با متون مرتبط با آنها و تشخیص میزان همگونی میان عناصر اصلی هر یک با دیگری

-مشخص ساختن میزان خطا و دستکاری در تصاویر با توجه به جنبه پژوهش‌پذیر بودن آن

-آزمون صحت و درستی تصویر با عنایت به مولفه‌های اصلی در شناخت اصالت و درستی آن

-ارزیابی وضعیت فناورانه تصویر و برخورداری از نظر کارشناسی برای استفاده از فنون مناسب تولید تصویر

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد پنج

استفاده موثر از تصاویر و رسانه‌های دیداری

- بهره‌گیری از روش‌های سازماندهی مناسب برای بهره‌گیری از تصاویر و دیداری‌ها در پژوهش
- برنامه‌ریزی مناسب در استفاده از دانش و مهارت‌های ویژه در انتخاب تصویر و منابع دیداری در فعالیت‌های پژوهشی
- برقراری ارتباط میان اطلاعات قبلی دیداری با اطلاعات جدید و انجام فرایند ارزیابی دیداری نسبت به قالب‌های مختلف
- استفاده از تجارب قبلی در ارتباط با ارائه موثر و سودمند نگاره‌های دیداری با عنایت به معیارهای گوناگون آن
- مدون ساختن مراحل و فرایندهای جست‌وجو، ارزیابی و انتقال اطلاعات در خصوص تحلیل دیداری از قالب‌ها و نگاره‌های دیداری
- بهره‌گیری از کاربردهای فناوری برای ارائه استدلال در ارتباط با نقد تصاویر و مشخص ساختن وضعیت مطلوب آن
- داشتن ارتباط مطلوب برای استفاده موثر از تصاویر با عنایت به متون مرتبط و کاربرد آن در فرایند پژوهشی

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد شش

توانایی طراحی و ایجاد تصاویر معنی دار و رسانه‌های دیداری

- بهره‌گیری از فناوری اطلاعات برای تولید تصویر مناسب و مورد نیاز
- هماهنگی در استفاده از کلیدواژه‌ها برای مشخص ساختن نوع تصویر مرتبط با پروژه
- استفاده از تجارب قبلی برای طراحی و ساخت تصویر مناسب
- اصلاح تصویر و بهره‌گیری از آن بر اساس اصول فنی و زیبایی‌شناسی
- استفاده از اصول طراحی برای تولید و ارائه گرافیک‌های مناسب در کاربردهای پژوهشی
- بهره‌گیری از اطلاعات جدید در ساخت تصاویر مرتبط با هدف کلان پروژه و تامین نیاز مخاطبان خاص
- تکیه بر اصول تولید و سازماندهی اطلاعات برای ساخت و بازنمایی بهتر نگاره‌های دیداری
- توسعه مفاهیم دیداری و استفاده از مشورت متخصصان در طراحی و ساخت مواد دیداری

مدل کاربرد سواد دیداری در سواد اطلاعاتی

استاندارد هفت

داشتن درک مناسب از مسائل اخلاقی، حقوقی، اجتماعی و اقتصادی در خصوص تولید و استفاده از تصاویر و رسانه‌های دیداری

- شناخت مسائل مربوط به رعایت موارد امنیت و محرمانگی در ارتباط با تصاویر

- شناخت امکان دسترسی آزاد در کنار دسترسی با هزینه در خصوص منابع دیداری و استفاده قانونی از این روش

- استفاده عادلانه و منطبق بر موازین حقوق مولف از تصاویر و منابع دیداری

- رعایت حقوق تصویر در بهره‌گیری از آنها با استفاده از نظر کارشناسی دیگر متخصصان مبتنی بر موازین قانونی

- رعایت مسائل آزادی بیان در خصوص استفاده از تصاویر و در نظر گرفتن بحث سانسور از منظر قانونی در استفاده از تصاویر

- گردآوری و ذخیره سازی تصاویر با رعایت حقوق کامل مولف و نیز انتشار و اشاعه آن

- بهره‌گیری از گذرواژه‌های معتبر و تایید شده در دسترسی به منابع دیداری

- نشان دادن شناخت و آگاهی نسبت به حقوق مولف در ارتباط با استفاده از منابع دیداری و جلوگیری از سرقت علمی

- رعایت استنادهای دقیق و کامل در بهره‌گیری از منابع دیداری و ذکر نام و عنوان دقیق منبع دیداری

- استفاده همیشگی از روش‌های ارجاع‌دهی مطمئن و بیان اجازه‌های عطای مجوز در استفاده از منابع دیداری برای رعایت اعتبار

کامل استناد و منبع در حوزه تصاویر و نگاره‌های دیداری

با تشكر از توجه شما